

УДК 378.017:316.7].016:94(4)

Дятлов Володимир

ORCID 0000-0002-4320-7795

Доктор історичних наук, професор
перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: first.prorector@chnpu.edu.ua

Кеда Марина

ORCID 0000-0003-3458-1299

Кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: kedam@meta.ua

Соломенна Тетяна

ORCID 0000-0001-6483-5590

Кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г Шевченка
(Чернігів, Україна) E-mail: solomennat@gmail.com

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ ЄВРОПИ

У контексті актуальних завдань європейської інтеграції одним із основних аспектів діяльності закладів освіти має стати формування сучасних *soft skills*. Їх важливою складовою є міжкультурна та комунікативна компетентності, які відносяться до переліку найбільш актуальних «навичок майбутнього».

Метою статті є аналіз найбільш ефективних методів формування міжкультурної та комунікативної компетентностей засобами проєктної діяльності в ході вивчення історії та культури Європи.

Методологія дослідження базувалась на використанні концептуального та когнітивного підходів. Автори на основі багаторічного досвіду імплементації проєктів, спрямованих на вивчення історії та культури Європейського Союзу, пропонують найбільш ефективні методи засвоєння студентами європейських цінностей, повсякденної культури та комунікації у багатоетнічному, полікультурному середовищі, сповненому інтенсивних міграційних процесів.

Наукова новизна полягає у виявленні специфіки формування гармонійної структури міжкультурної та комунікативної компетентностей, яка полягає у збалансованості національних і загальноєвропейських соціокультурних цінностей у системі навчання та виховання. При апробації цієї теорії автори відводили головну роль інтерактивним заняттям, тренінгам, підготовці проєктів й історичним моделюванням.

Висновки: у процесі застосування новаційних форм і методів роботи зафіксовано зростання готовності здобувачів освіти до міжкультурної та комунікативної діяльності, активності і зацікавленості до навчання, зростання рівня креативності, здатності до виконання творчих завдань. Здобувачі освіти стали активними учасниками конференцій, круглих столів, історичного моделювання з питань історії ідеї європейської єдності, культурної політики ЄС, збереження європейської культурної спадщини та сприяння розвитку міжкультурного діалогу європейської спільноти.

Ключові слова: міжкультурна компетентність, комунікативна компетентність, креативність, культура Європи, євроінтеграція.

Постановка проблеми. Актуальність проблематики формування у здобувачів освіти міжкультурної та комунікативної компетентностей визначається, перш за все, процесами глобалізації та інтеграції, посиленням мобільності населення, утворенням нових релігійних та етнічних спільнот. У книзі «21 урок для XXI століття» ізраїльський історик Юваль Ной Харрарі акцентує увагу на тому, що у підростаючого покоління варто виховувати, в першу чергу, життєві «4к» навички: критичне мислення, комунікацію, колаборацію та креативність (critical thinking, communication, collaboration, creativity) [14]. Світовий економічний форум включив ці компетентності до переліку Top 10 skills до 2025 р. (тобто найближчого майбутнього [6]) разом з такими навичками, як аналітичне мислення та інноваційність, здатність до активного навчання, вміння вирішувати складні комплексні проблеми, лідерство, соціальний вплив та ін.

Ключову роль у формуванні міжкультурної та комунікативної компетентностей має відігравати освіта, введення у навчальні програми відповідної тематики, інформаційних і методичних ресурсів. У європейських країнах такі завдання реалізуються в межах спеціальної дисципліни «міжкультурна педагогіка», яка охоплює різноманітні концепції та дискурси, спрямовані на вирішення перш за все міграційних проблем [1; 3]. В останні роки як окрема дисципліна активно розвивається «міграційна педагогіка». Вітчизняні публікації щодо формування цих компетентностей стосуються, здебільшого, дисциплін з викладання іноземних мов і містять істотні розбіжності щодо тлумачення окремих понять. Можливості ж історичних курсів у формуванні вказаних компетентностей, зазвичай оминаються увагою дослідників. Зміна термінології за останні роки в цілому відображає формування широкого і розгалуженого комплексу міжкультурної освіти, завдання якої полягає у сприянні зближенню між європейськими народами та державами, реорганізації їх відносин у різних сферах життя за допомогою сучасного контенту. Це має допомогти забезпечити у підростаючого покоління усвідомлення європейської спільноти та розвинути розуміння того, що європейські цінності ефективні у багатьох сферах життя.

Впродовж 2015–2021 років Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка в рамках програми Еразмус+ реалізовував низку проєктів Європейського Союзу, спрямованих на вивчення історії та культури Європи: навчальні модулі «Концепт Європи: від ідеї до реалізації», «Європейські антитоталітарні практики», «Європейський освітній простір: виклики та можливість для України», кафедра Жана Моне «Культурний вимір Європи». В ході імплементації цих проєктів одним із завдань було запровадження у практику університетського викладання низки нових форм і методів організації роботи студентів, спрямованих на розвиток сучасних soft skills. До проєктних команд були залучені молоді вчені, аспіранти, студенти, які мали можливість спробувати свій перший навчально-дослідний досвід у галузі європейських студій.

Наукова новизна проведених досліджень та їх апробація були спрямовані на вирішення проблеми забезпечення комплексного підходу до формування міжкультурної компетентності і комунікації як єдиного цілого. Основна теза полягає в тому, що саме в різних видах комунікації, від побутової до професійної, міжкультурні компетентності знаходять свій прояв у найбільш концентрованому вигляді. У педагогічній літературі проблеми міжкультурної компетентності і міжкультурної комунікації розглядаються, як правило, окремо. Щоправда, спостерігається тенденція розглядати їх у поєднанні й навіть на основі єдиного концепту міжкультурно-комунікативної компетентності [8].

У пропонованій статті здійснена спроба визначити роль апробованих у ході проєктної діяльності інформаційних ресурсів, методів, засобів формування міжкультурної та комунікативної компетентностей у підготовці майбутніх вчителів. Поняття міжкультурної компетентності набуло досить широкого тлумачення в літературі і стало предметом міждисциплінарної практики. При всіх розбіжностях у тлумаченні цього поняття головний його зміст визначає формування культури життя та спілкування у багатоетнічному, полікультурному середовищі, інтенсивних міграційних процесів, подолання проявів ксенофобії та расизму [12; 13].

Сучасні методологічні підходи міжкультурної комунікації базуються на концепції американських культурологів Е. Холла і Д. Трагера, які переконливо довели безпосередній зв'язок між культурою та комунікацією. В концепції Холла комунікація є ідеальною моделлю, яка дає можливість людині адаптуватися до соціального і культурного оточення. Одним із перших він запропонував навчання культурі, оскільки у такий спосіб відбувається засвоєння основних комунікативних кодів, що, у свою чергу забезпечує міжкультурну комунікацію. Вченого можна назвати засновником наукової й освітньої дисципліни «міжкультурна комунікація», яка сьогодні набула неабиякої популярності і поширення в освітньому просторі. У полікультурному середовищі, яким є сучасна Європа, вона стала шкільною дисципліною з багатим арсеналом методичного забезпечення і супроводу. Методологічною основою цієї дисципліни є теорії культурних моделей взаємодії. В умовах глобалізації і міграції населення, утворення полікультурних спільнот міжкультурна комунікація набуває все більшої популярності [4]. У цьому контексті в останні десятиліття спостерігається тенденція до застосування набутого дослідницького арсеналу для формування міжкультурної компетентності у різних сферах від економіки до повсякденного персонального спілкування людей різних культур [5].

Формування принципів міжкультурної та комунікативної компетентностей полягає у збалансованості національних і загальноєвропейських соціокультурних цінностей у системі навчання та виховання. Важливим елементом у цьому є засвоєння і коректне використання термінології та понять, таких як комунікація, комунікативний простір, культура комунікації. Засвоєння відповідної термінології відбувається у всіх запропонованих проєктних курсах. Крім того, у практиці своїх досліджень студенти можуть користуватися спеціальними довідниковими матеріалами [7].

Набуття міжкультурної компетентності відбувається у процесі вивчення історії Європи і Європейського Союзу. В даному випадку можуть бути запропоновані для використання і впровадження в освітній процес результати викладацької і дослідницької роботи, яка була здійснена в рамках декількох проєктів, реалізованих у рамках програми Erasmus+ наряду Jean Monnet. Так, в ході імплементації міждисциплінарного модуля «Концепт Європи: від ідеї до реалізації» студенти, молоді вчені, аспіранти були активними учасниками вивчення історії європейської ідеї та її реалізації в різних варіантах. Розроблені матеріали проєкту базуються на сучасній методології (концептуальні й когнітивні підходи), а також інноваційних формах і методах навчання. Такий підхід дає можливість сформувати стабільне розуміння механізмів впливу на широкий загал відомостей про ЄС у засобах масової інформації, наукових працях тощо. Це особливо необхідно і важливо в умовах інформаційної війни, що ведеться у ЗМІ та соціальних мережах. Реалізація такої програми спрямована на підвищення обізнаності молодого покоління про вплив медіа, формування критичного ставлення до якості інформаційного потоку. Залучення й засвоєння широкого комплексу історичного матеріалу сприяє здатності молодих людей до визначення прагматичного наповнення концепту Європа, вмінню презентації його позитивного та негативного змісту. Це дозволить знизити соціальну напруженість, пов'язану з довгостроковим негативним наповненням концепту Європи та Заходу як його субконцепту.

Дослідження і впровадження у практику викладання концепту Європи було реалізовано на основі вивчення європейської ідеї, починаючи з епохи античності і до сьогодення [11]. При цьому було важливо довести тезу про те, що здобутки європейської цивілізації відбувались на основі культурних цінностей і пріоритетів. Результати проєкту відкрили можливості, використані в якості нових тематичних напрямків окремих соціогуманітарних дисциплін, а також знайшли застосування в програмах навчальних курсів закладів вищої освіти, при розробці нормативних тем курсів історії, окремих тем з історії Європи та інших дисциплін.

Одним із важливих складників процесу формування міжкультурної та комунікативної компетентностей є подолання євроскептицизму і невіри у можливість стабільного мирного співіснування народів. Варіантом відповіді на такий виклик є усвідомлення розбіжностей між ідеальними моделями і реальністю. Автори проєкту запропонували для вивчення різні моделі об'єднаної Європи та концепції «вічного миру», які виникали в різні історичні періоди. Учасниками проєкту було упорядковано комплекс дидактичних матеріалів, викладених у вигляді практикуму та навчальних посібників [10; 11].

Важливою складовою проєкту «Концепт Європи» став модуль «Україна та ЄС: становлення відносин і сфери співробітництва», в якому детально представлений процес розвитку взаємодії між європейською спільнотою та українським суспільством, передусім у оформленні офіційних, правових взаємин – їхній поступ та посилення кооперації. Така інформація знайомила студентську молодь з особливостями облаштування єдиного європейського дому, основами правової культури та побутової практики пересічного європейця. Заняття сприяли формуванню таких елементів міжкультурної компетентності (за визначенням дослідника М. Байрама) як: бажання та готовність відкривати нове; здатність отримувати знання про іншу культурну дійсність та використовувати їх, проникати в іншомовну культуру; здатність встановлювати і підтримувати зв'язок між рідною та іншомовною культурою; приймаючи специфіку чужої культури, критично оцінювати свою... [2]. Особливо ефективно це вдалося імплементувати під час гри-моделювання саміту Україна – ЄС на етапі підготовки, вибору питання порядку денного та практичної реалізації – обговорення реальних проблем двосторонньої взаємодії з позиції конкретних посадовців інституцій ЄС та правлячих кіл України, громадських діячів, активістів громадянського суспільства. Потреба володіння навичками міжкультурного діалогу та необхідність їх удосконалення формувалася під час вивчення тем, пов'язаних з діяльністю Східного партнерства як багатостороннього формату взаємодії країн ЄС з представниками шести пострадянських республік. Зіткнення різних амбіцій щодо партнерства, різних мов, традицій, культурних й побутових практик, політичного устрою – з одного боку, та узгодженої політики дуже різноманітної з середини європейської спільноти – з іншого, дозволили рельєфніше продемонструвати труднощі взаємодії країн у цьому форматі.

Наскрізною для подібних дисциплін є тема міжнародних конгресів, які проводились після завершення великих європейських воєн та конфліктів. Поряд із вивченням рішень таких форумів, механізмів підтримання миру важливою складовою є ознайомлення студентів з культурою дипломатичного спілкування, яка здатна протистояти засобам війни та насильства. Дипломатична історія дає приклади мистецтва комунікації, практики спілкування видатних дипломатів. Така проблема характерна для об'єднаної Європи, і ще більше вона стосується країн, які ставлять за мету євроінтеграційні завдання і входження до складу ЄС. Важливим і ефективним засобом набуття студентами елементів дипломатичної культури є практика залучення їх до міжнародних освітніх семінарів за участі європейських дипломатів, працівників міжнародних організацій.

Одним із завдань загальних та спеціальних курсів з історії Європи є вивчення досвіду і практики комунікації людей у полікультурному середовищі європейського континенту на різних етапах його розвитку. Окремі аспекти такої комунікації розглядаються через історію побуту і повсякденності. У вивченні цього блоку питань важливим є не лише засвоєння статистичних та етнологічних даних, а «олгоднення» матеріалу на основі залучення матеріалів автобіографій та записок «простих людей», сучасників тієї чи іншої епохи, через професійні заняття багато мандрували й відкривали для себе Європу як багатоетнічний різнобарвний простір, сповнений етнонаціональних і культурно-психологічних особливостей [9].

Зважаючи на важливість загальних і спеціальних курсів з історії та культури Європи, які поглиблюють знання студентів, на сьогодні необхідним є введення в освітній простір у якості вибіркових дисциплін спеціальних дисциплін і тренінгів з комунікації, роботи з інформацією та ЗМІ. У практику підготовки фахівців з історії введено в якості спеціальної освітньої дисципліни «Історичну комунікологію», мета якої полягає у формуванні у студентів уявлення про витоки інформаційного суспільства, становлення модерної культури комунікації. При цьому зміст і характер культури, її комунікативна роль висвітлюються у контексті процесів європейської інтеграції.

Впровадження принципів соціокультурної антропології дає можливість зосередити увагу на творчості і діяльності людини, її світогляді, способі життя. Проблеми елітарної і масової культури, її комунікативних механізмів розглядаються через основні стилі, сюжети і теми, притаманні різним епохам європейської історії модерної доби. Особлива увага звертається на зміни комунікативних засобів презентації культурних здобутків, різних видів творчості, зміни у співвідношенні вербальних і візуальних текстів. Історичний метод дає можливість з'ясувати особливості сучасної культури комунікації, визначити роль таких комунікативних елементів, як громадськість, публіка, відкритість.

Ефективною моделлю вивчення і засвоєння європейських культурних цінностей, формування міжкультурної компетентності та комунікації є поєднання історичних курсів і тренінгів з комплексним вивченням культури. Таке завдання реалізується в рамках проекту «Культурний вимір Європи» (2019-2022), який спрямований на поглиблене вивчення історії європейської культури та наявного в чернігівському регіону європейського культурного спадку. Проект передбачає вивчення навчальних дисциплін «Становлення Європи: культурний вимір», «Формування модерної комунікативної культури в Європейському просторі», «Міжкультурна комунікація в Європейському Союзі».

Метою викладання навчальної дисципліни «Формування модерної комунікативної культури в Європейському просторі» є поглиблене вивчення культури Європи, ознайомлення майбутніх фахівців з сучасними науковими методами і підходами історичної комунікології до висвітлення подій минулого і сучасності, що сприятимуть цілісності знань здобувачів освіти. Основні компетентності базуються на знанні різних видів культурної, соціальної, політичної, повсякденної, міжособової комунікації, вмінні використовувати набуті знання у практичній роботі. В різних формах та видах практичних занять студенти набувають уміння аналізувати основні фактори, що впливали на особливості розвитку культури в країнах європейського континенту, зіставляти та порівнювати суспільно-політичні та економічні зміни, що впливали на культуру комунікації, її особливості в різних регіонах Європи.

При цьому головну роль відіграють заняття і тренінги, в яких студенти можуть проявити свою самостійність і здатність до виконання творчих завдань. Вони є активними учасниками конференцій, круглих столів, історичного моделювання з питань становлення та розвитку культурної політики ЄС, збереження культурної спадщини та сприяння ефективності міжкультурного діалогу європейської спільноти. Особливою частиною проекту є безпосереднє долучення здобувачів до творення культурного спадку через використання методу «навчання через дію» (learning by doing). Студенти готують презентації творів мистецтва європейського походження з колекцій Чернігівського обласного історичного музею ім. В. Тарновського та Чернігівського обласного історичного музею ім. Г. Галагана. Найкращі проекти розміщуються на сайтах музеїв та міських туристичних інфобоксах, стаючи, таким чином, доступними широкому загалу. При цьому музейні експерти, які беруть участь в оцінці залікових проєктів, відмітили істотне (за три роки) зростання загальної якості підготовки здобувачів, ступеня креативності, навичок комунікації, зростання технічного рівня обробки інформації.

Частиною проєкту «Культурний вимір Європи» є дисципліна «Міжкультурна комунікація в ЄС», присвячена дослідженню реалізації культурної політики ЄС – запровадженню та виконанню загальноєвропейських проєктів та програм, а інша цілком присвячена різним аспектам міжкультурної взаємодії та розвитку міжкультурного діалогу в середині європейського простору. Теми курсу підкреслюють значення європейської культурної спадщини як цінності для теперішніх та майбутніх поколінь; важливості збереження мовного, культурного й мистецького розмаїття європейських народів; заохочення та сприяння розвитку творчих індустрій та мобільності митців як джерела матеріального добробуту європейських регіонів; виховання усвідомлення значущості культурного розмаїття як фундаментальної засади існування та перспектив для подальшого ефективного розвитку спільного європейського дому. Теми з методики управління національними стереотипами та упередженнями у міжкультурній комунікації, особливості міжкультурних конфліктів сучасного світу, проблеми ідентичності європейських народів та українського суспільства – становлять змістовне наповнення курсу, що формує міжкультурну компетентність майбутніх фахівців.

Для успішного засвоєння матеріалу проєктних дисциплін важливе значення має формування контенту, який зорієнтований на те, щоб показати, що культура виступає в якості одного із головних чинників розвитку націй, а з іншого відбувається процес посилення міжкультурних феноменів, які ідентифікують європейську спільноту. Прикладом такої міжкультурної комунікації може бути інтернаціоналізація окремих літературних та мистецьких образів. Такими загальноєвропейськими образами, що ідентифікують культуру Європи в цілому є образи Дон Кіхота, Дон Жуана, Фауста, Гамлета.

У розмаїтті духовного життя, величезного масиву художніх творів виокремлюються найбільш цивілізаційно-впливові, які набувають якостей шедеврів, взірців для виміру для інших. Група таких творів складає пантеон «безсмертних», які визначаються як класика. Селекція художньої творчості створює загальний контекст, який забезпечують культурну комунікацію в даному випадку

європейської спільноти. Засвоєння набору класики забезпечує той культурний рівень та світогляд, який сприяє розумінню людей різних націй, держав і поколінь. Формування демократичної культури та європейські практики соціалізації людини передбачає знання образів «свого» та «чужого» в культурі європейських країн, особливостей приватного і публічного у міжособовому спілкуванні, правового врегулювання конфліктів і подолання агресивності. Студенти навчаються з'ясувати поняття довіри, дружби, толерантності у міжособовому спілкуванні.

Висновки. Безперечно, вивчення і засвоєння всього комплексу розроблених курсів, практичних занять, тренінгів виглядає, скоріше, як «ідеальна модель», яку повною мірою складно реалізувати. Однак, освітньо-науковий і методичний комплекс передбачає варіативність курсів і пропозицій у залежності від можливостей навчальних планів, запитів студентів. В цілому, долучення здобувачів освіти до європейських студій сприяє покращенню міжкультурної комунікації через визнання приналежності досягнень вітчизняної культури до спільного європейського спадку, промоції відчуття європейської культурної ідентичності, і, зрештою, взаємному розумінню між Україною та Європейським Союзом.

References

1. Borrelli, M. *Interkulturelle Pädagogik als pädagogische Theoriebildung, Hypothesen zu einem neuen Bildungsbegriff. Interkulturelle Pädagogik, Positionen, Kontroversen – Perspektiven.* Baltmannsweiler, 1986. S. 8–36.
2. Byram, M., and Zarate, G. (1991). *Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching.* Clevedon, Philadelphia. 219 p.
3. Gogolin Viola, B. Georgi, Marianne Krüger-Potratz, Drorit Lengyel, Uwe Sandfuchs (Hrsg.) *Hand buch Interkulturelle Pädagogik.* Bad Heilbrunn, 2018.
4. Scollon, R., and Scollon, S. W. (2001). *Intercultural Communication: A Discourse Approach.* 2nd ed. Malden. USA: Blackwell Publishers.
5. Thomas, A., Kinast, E.-U., and Schroll-Machl, S. (Hrsg.). (2005). *Handbuch Interkulturelle Kommunikation und Kooperation – Band 1: Grundlagen und Praxisfelder.* Göttingen.
6. Whiting, K. (2020). These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>
7. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації. К: Довіра, 2007. 205 с.
Batsevych, F. S. (2007). *Slovnuk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii [Dictionary of terms of intercultural communication].* Kyiv, Ukraine: Dovira.
8. Горіна Ж. Д. Аксиологічні аспекти міжкультурно-комунікативної компетентності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2009. №1. С. 174-185.
Gorina, J. D. (2009). *Aksiologichni aspekty mizhkulturno-komunikativnoi kompetentnosti [Axiological aspects of intercultural and communicative competence]. Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii. – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies, № 1, 174-185.* Symmi, Ukraine.
9. Дятлов В. О. Проста людина в європейському просторі XVI століття. *Вісник Дипломатичної академії України.* 2004. С. 405-413.
Diatlov, V. O. (2004). *Prosta liudyna v yevropeiskomu prostori XVI stolittia [An ordinary person in European space of XVI c.]. Visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy – Bulletin of the Diplomatic Academy of Ukraine, 405-413.* Kyiv, Ukraine.
10. Європейський Союз: від ідеї до імплементації. Практикум / Упорядники: М. К. Кеда та ін.: Навч.-метод. посібник. Чернігів: Десна Поліграф, 2017. 616 с.
Evropeyskyi Soiuz: vid idei do implementatsii. Praktikum (2017). [European Union: from idea to implementation] / Uporiadnyky: M. K. Keda ta in.: Navch.-metod. Posibnyk. Chernihiv, Ukraine: Desna Polihraf.
11. Концепт «Європа» : Навч. посіб. / Ващенко А.В., Гаврилов В.М., Дятлов В.О., Казимір В.А., Кеда М.К., Коваленко О.О., Соломенна Т.В. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 296 с.
Kontsept «Evropa» : Navch. posib. (2018). [Concept «Europe» : Educational Book.] / Vashchenko A.V., Havrylov V.M., Diatlov V.O., Kazymir V.A., Keda M.K., Kovalenko O.O., Solomenna T.V. Chernihiv, Ukraine: Desna Poligraf.
12. Костенко Д. В. Міжкультурна комунікація у сучасному світі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: збірник наукових праць.* 2018. № 30. С. 80-86.
Kostenko D. V. (2018). *Mizhkulturna komunikatsiia u suchasnomu sviti [Intercultural communication in the modern world]. Pedagogichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedagogika: zbirnyk naukovykh prats – Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy: a collection of scientific papers, № 30, 80–86.* Kyiv, Ukraine.
13. Філіппова І. Ю. Міжкультурна комунікація: психологічний дискурс. *Практична психологія та соціальна робота.* 2006. № 4. С. 9–12.
Filippova, I. U. (2006). *Mizhkulturna komunikatsiia: psykholohichni dyskurs [Intercultural communication: psychological discourse]. Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota – Practical Psychology and Social Work, № 4, 9–12.* Kyiv, Ukraine.
14. Харарі Ю.Н. 21 урок для 21 століття. К.: BookChef, 2021. 416 с.
Harary, Y.N. (2021). *21 urok dlia 21 stolittia [21 lesson for the 21 century].* Kyiv, Ukraine: BookChef.

Diatlov V.

ORCID 0000-0002-4320-7795

Doctor of Historical Sciences, Professor,
the first vice-rector, vice-rector for scientific and pedagogical work,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: first.prorector@chnpu.edu.ua

Keda M.

ORCID 0000-0003-3458-1299

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of World History
and International Relations,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: kedam@meta.ua

Solomenna T.

ORCID 0000-0001-6483-5590

PhD of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of World History
and International Relations,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: solomennat@gmail.com

FORMATION OF INTERCULTURAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF STUDENTS IN THE STUDY-COURSES OF EUROPE'S HISTORY AND CULTURE

In the context of current tasks of European integration, one of the main aspects of the activities of educational institutions should be the formation of modern soft skills. Its important component is number of intercultural and communicative competences, which are among the most relevant «future skills».

***The aim** of the article is to outline the most effective methods of forming of intercultural and communicative competencies by means of project activities in the study-courses of European history and culture.*

*The research **methodology** was based on the use of conceptual and cognitive approaches. Based on many years of experience in implementing projects aimed at studying the history and culture of the European Union, the authors offer the most effective methods for students to learn European values, everyday culture and communication in a multiethnic, multicultural environment full of intensive migration processes.*

***The scientific novelty** is in outlining the specifics of the formation of a harmonious structure of intercultural and communicative competencies, which is the balance of national and European socio-cultural values in the system of education and upbringing. In testing this theory, the authors gave the main role to interactive classes, trainings, project design and historical modeling.*

***Conclusions:** in the process of applying of innovative forms and methods of work there was traced out the increase in the ability and readiness of students for intercultural and communicative activities and interest in learning, increasing the level of creativity, ability to perform creative tasks. Students have become active participants in conferences, round tables, historical modeling on the history of the idea of European unity, EU cultural policy, preservation of European cultural heritage and promoting intercultural dialogue in the European community.*

***Keywords:** intercultural competence, communicative competence, creativity, European culture, European integration.*

Стаття надійшла до редакції 22.11.2021

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **О. К. Проніков**